

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Карабін Тетяни Олександрівни на дисертацію Денісенка Віктора Андрійовича на тему «Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації», представленій до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Для України в сучасних умовах трансформування суспільства мабуть однією із найактуальніших проблем є забезпечення національної безпеки. Як свідчить вітчизняна практика, у процесі реалізації доктрин, стратегій, концепцій та програм національного розвитку необхідно цілком враховувати всі складники діяльності держави, зважаючи на фундаментальні наукові розробки та історичний досвід. На сьогоднішній день вітчизняна безпекознавча теорія, зважаючи на поширення процесів інформатизації, комп'ютеризації та диджиталізації як складових елементів цифрової трансформації України, перебуває в процесі активного становлення та динамічного розвитку. За таких умов, беручи до уваги виклики та реалії сьогодення, необхідність вироблення науково обґрунтованих адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні набуло особливого теоретичного та практичного значення. Адже наразі система забезпечення національної безпеки в Україні перебуває на стадії формування, і можна говорити тільки про її окремі елементи. Разом із тим, як видається, саме формування новітнього наукового базису, який би відповідав реальним викликам та урахував би всі новітні досягнення вітчизняної доктрини, може стати тим визначальним фактором, від якого дійсно залежатиме збереження незалежності та суверенітету України. Складовою такого наукового новітнього базису варто вважати і комплексні наукові роботи, яких безпосередньо присвячено проблематиці адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в

Україні в умовах цифрової трансформації. Такою роботою цілком необхідно вважати і роботу Денісенка Віктора Андрійовича.

Вбачається, нездатність забезпечити і гарантувати безпеку як базову соціальну цінність має своїм наслідком занепад суспільства, а також держави. Можна навести чимало прикладів успішних і справедливих суспільств, які загинули через свою неспроможність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Разом із тим, сучасна цифрова революція зумовлює суттєві трансформації в абсолютно всіх сферах суспільного життя. Між тим, наразі акумулювання внутрішніх проблем чинить розбалансуючий вплив та загострює ключове для України питання – збереження її державної цілісності та незалежності. У зазначеному контексті найбільш важливим завданням права як науки стало вироблення такої моделі правового регулювання цифрових технологій, яка сприятиме дотриманню балансу між збереженням фундаментальних суспільно-правових цінностей та безперешкодним розвитком інноваційних технологій, покликаних підвищити якість життя населення. Оскільки процес цифровізації в Україні, сприяючи формуванню нового типу держави, яка орієнтована на забезпечення потреб громадян, на сучасному етапі став черговим викликом не тільки для розвитку та утвердження правової системи, а й для створення та функціонування цілісної та ефективної системи національної безпеки, що потребує не тільки інтеграції зовнішніх та внутрішніх чинників, які вона забезпечує, але й вирішення ключових методологічних та теоретичних проблем. У світлі викладеного, на сучасному етапі перед законодавцем та правниками постало важливе завдання щодо створення дієвого та ефективного адміністративно-правового механізму забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації.

Таким чином, відсутність системних та цілісних досліджень проблематики адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, теоретична та практична

значимість обраної теми зумовлюють необхідність та важливість внесення науково аргументованих пропозицій та рекомендацій щодо подальшого удосконалення норм чинного законодавства України, що стосуються адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації. А тому дисертаційне дослідження Денісенка Віктора Андрійовича за темою: «Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації» є актуальним та сучасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Додатковим підтвердженням актуальності обраної В.А. Денісенком теми є і той факт, що дисертацію виконано в межах планів наукових досліджень Запорізького національного університету на 2020–2025 рр., комплексного наукового проекту «Дослідження основних напрямків реформування законодавства України в контексті глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0111U008532). Крім того, проблематика дослідження безпосередньо стосується Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020; Стратегії людського розвитку, затвердженої Указом Президента України від 02.06.2021 № 225/2021; Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. Тема роботи також відповідає Перспективним напрямкам докторських і кандидатських дисертацій із юридичних спеціальностей, які затверджені рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11.

Таким чином, слід підкреслити, що здійснення наукового аналізу адміністративно-правових засад забезпечення національної безпеки в Україні

в умовах цифрової трансформації є актуальним предметом комплексного доктринального дослідження. Дисертаційне дослідження В.А. Денісенка є затребуваним як із позицій правової науки, так і з точки зору практичної діяльності, спрямованої на удосконалення нормативно-правової бази.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розглянувши дисертацію, можна зробити висновок, що автор дійсно провів ґрунтовне комплексне наукове дослідження, що відповідає поставленим меті та завданням. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, як загальнонаукових (діалектичного, історичного, логічного, системного аналізу тощо), так і спеціальних (документального аналізу, порівняльно-правового, статистичного тощо), застосування яких характеризується системним підходом, що дало можливість досягти поставленої мети, забезпечити повноту та всебічність осмислення предмета дослідження, а також наукову достовірність та переконливість отриманих результатів. Нормативну основу роботи склали Конституція України, правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, а також центральних органів виконавчої влади, які визначають правові засади забезпечення національної безпеки держави. Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, а також політико-правова публіцистика, словниково-довідкові видання, аналітичні та статистичні дані тощо.

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом об'єкту та предмету дослідження. Починаючи роботу з аналізу феномена цифрової трансформації як фактора підвищення ефективності забезпечення національної безпеки в Україні, автор переходить до стану наукового опрацювання проблематики адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, розкриває поняття, сутнісно-якісну характеристику

та основні властивості забезпечення національної безпеки в умовах цифрової трансформації як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту в Україні, з'ясовує мету, принципи та завдання забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, розкриває поняття та особливості структури адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні, визначає систему суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, з'ясовує завдання та функції суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні. Згодом дисертантом проведено аналіз сучасних тенденцій та особливостей забезпечення національної безпеки в Україні в умовах трансформаційних змін, а також надано концептуальні пропозиції теоретичного та практичного характеру, зорієнтовані на підвищення ефективності адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації.

Обраний вектор теоретико-правового дослідження дозволив В.А. Денісенку досягти поставленої мети та визначив успішність наукових розробок, спрямованих на вирішення нагальних наукових теоретико-правових задач. Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини адміністративного права, але й їх практичним значенням на сучасному етапі, зокрема, для вдосконалення чинного національного законодавства.

Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу визначити питання

теорії та практики адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації. Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими наукової новизни дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

Новизна дослідження полягає у тому, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексно, з використанням сучасних методів пізнання та з урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та зміст адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, а також розробити практичні рекомендації щодо їх удосконалення. Автор аргументовано доводить власне бачення проблеми, не лише проводить комплексне дослідження проблематики адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, а й наводить обґрунтування концептуальних засад оптимізації ефективності їх реалізації.

Слід зауважити, що дисертантом цілком слушно акцентовано увагу на тому, що хоча окремі аспекти забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації частково входили до предмета багатьох наукових праць, присвячених трансформаційним змінам концептуальної моделі та механізмів функціонування України як демократичної, соціальної, правової держави, пошуки у цьому напрямі не можна вважати вичерпаними. По-перше, більшість напрацювань стосуються лише окремих аспектів адміністративно-правового забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрового середовища, але не сутності чи специфіки адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в контексті цифрової трансформації. По-друге, в адміністративному праві взагалі є відсутнім доктринальне обґрунтування цифрової трансформації як стратегічного інструмента для покращення національної безпеки України. По-третє, здійснювані на сучасному етапі процеси

«цифровізації» українського суспільства як важливі чинники розвитку демократії та підвищення якості життя громадян України, вимагають значного оновлення нормативних приписів, а також визначення специфіки суспільних відносин, які виникають, розвиваються та припиняються у процесі забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, що досі практично не стало предметом глибокого теоретичного опрацювання. Вказане дало змогу зробити висновок про відсутність комплексних робіт, присвячених безпосередньо проблематиці адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації, які б у повній мірі враховували положення правової доктрини, законодавства та правозастосування, а також запропонувати основні вектори подальшого наукового тематичного пошуку.

Заслужують на увагу теоретичні положення щодо основних категорій, які складають змістовне наповнення поняття «національна безпека»: «національні інтереси»; «об'єкти національної безпеки»; «суб'єкти національної безпеки»; «принципи національної безпеки»; «функції національної безпеки»; «система (складові) національної безпеки»; «загрози, ризики і небезпеки національній безпеці»; «характеристика національної безпеки»; «фактори забезпечення національної безпеки»; «форми, засоби, методи та технології забезпечення національної безпеки».

Необхідно погодитися і з твердженням автора про те, що адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки включає такі важливі блоки: цільова спрямованість відповідного суб'єкта (мета створення органу публічної влади, цілі, завдання та функції, які виконує відповідний орган для вирішення кола визначених завдань); організаційно-структурний блок, що характеризує внутрішній зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки держави (порядок утворення і ліквідації; лінійне та вертикальне підпорядкування); компетенція (повноваження, юридична відповідальність та гарантії діяльності).

Варто підтримати здобувача і щодо визначення національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту, під якою автор розуміє особливу сферу суспільних відносин, що виникають у процесі створення безпечних умов для становлення та розвитку суспільства, маючи на меті оперативну ідентифікацію та попередження реальних і ймовірних небезпек для національних інтересів. Також необхідно погодитися із твердженням автора про те, що важливість адміністративно-правової охорони та захисту національної безпеки вбачається у такому:

- а) гарантування сталого суспільного розвитку та забезпечення вільного розвитку кожного окремого громадянина та можливостей реалізовувати закріплені на конституційному рівні його права, свободи та інтереси;
- б) сприяння активізації та підвищенню ефективності політичного та економічного зростання держави і суспільства;
- в) підвищення внутрішньої та зовнішньої конкурентоздатності країни, а також її авторитету на теренах міжнародного простору;
- г) безпосередній вплив на ступінь громадської довіри до держави в цілому та до державних органів зокрема.

Слід відмітити, що дисертантом власні висновки побудовано не лише на підставі аналітики наукових та нормативно-правових джерел, а й з урахуванням практики. У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Основні положення й результати дисертації викладено в 7 наукових працях, у тому числі 4 наукових статтях, з яких 3 опубліковано у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, і 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційної роботи зауважень невикликає. Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота В.А. Денісенка написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію В.А. Денісенка, водночас, вважаю за необхідне зосередити увагу на певних її недоліках.

1. У підрозділі 1.2. роботи надається аналіз стану наукового опрацювання проблематики адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації. Автор проводить гармонійне дослідження змісту теоретичних доробок науковців, які присвятили свої наукові пошуки адміністративно-правовим основам забезпечення національної безпеки в Україні. Разом із тим, видається, зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями розкрито у вступі дисертації. А тому хотілось би почути додаткову аргументацію щодо виокремлення питання стану та напрямів розвитку наукової думки щодо адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації в окремий підрозділ.

2. В процесі дослідження здобувач опрацював та проаналізував велику кількість дисертаційних досліджень інших вчених як у галузі адміністративного права, так й інших галузей права, і це є дуже добре, адже здобувачем використано сучасну наукову літературу. Однак у роботі зустрічаються випадки, коли наводяться здобувачем погляди, цитуються думки та позиції інших вчених без власного аналізу та розкриття ставлення здобувача до наведеного. Вважаємо, що дисертант більш вільно повинен був висловлювати свої позиції, навіть якщо вони розбіжні із позиціями інших дослідників.

3. Потребує також уточнення питання суб'єктів забезпечення національної безпеки держави та сектору безпеки і оборони. Хто є суб'єктами, чи існують відмінності у суб'єктному складі, які саме, та чим вони зумовлені?

4. В плані дискусії хотілося би почути думку автора щодо найбільш значущих ризиків та загроз для України та її національної безпеки на теперішній час.

Однак наведені спірні положення та висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер, наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід автора до їх розгляду.

В дослідженні автором вдалося досягти поставленої мети. Це дозволяє зробити **висновок** про те, що дисертація «Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки в Україні в умовах цифрової трансформації», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для розвитку науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішення досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значущістю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – Денісенко Віктор Андрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету

Тетяна КАРАБІН

Підпис Карабін Т.О. засвідчую:

Вчений секретар Вченої ради
Ужгородського національного університету

Олена МЕЛЬНИК

